

MIGRÁCIA, MÚZEA, PAMÄTNÍKY A ICH MIESTO V ŠTÁTNEJ POLITIKE

Migrácia obyvateľov našej planéty je tak stará ako samotné ľudstvo. Sťahovali sa celé národy, etnické, sociálne, náboženské skupiny, jednotlivci a v dnešných ekonomických a spoločenských podmienkach migračný proces pokračuje. Ľudia ktorí prichádzajú sa stávajú imigrantmi a tí čo odchádzajú sa stávajú emigrantmi. Nový svet a jeho dnešné obyvateľstvo tvoria práve emigranti.

Zahraničné sťahovanie je každá zmena trvalého pobytu osoby, pri ktorej sa zmení štát pobytu, bez ohľadu na jej štátne občianstvo. Fenomén zahraničnej migrácie je na počiatku 21. storočia typickým prejavom globalizačných procesov vo svete. Navyše význam zahraničnej migrácie evidentne rastie, rozmanitosť migračných tokov sa zvyšuje, migračné vzorce sa modifikujú, manažment migrácie a migračné politiky sa stále viac zdokonaľujú. Pokiaľ ide o typy zahraničnej migrácie, OSN rozlišuje dve fundamentálne kategórie na základe dĺžky pobytu migranta v hostiteľskej krajine – dlhodobú (od 12 mesiacov viac) a krátkodobú migráciu (3 až 11 mesiacov). O niečo širší záber má frekventovanejšia typológia Medzinárodnej organizácie pre migráciu, rozlišujúca tri hlavné typy migrácie – tradičnú permanentnú migráciu (t. j. emigráciu), dlhodobú a krátkodobú migráciu. Nasledujúce generácie sa možno v kozmickej dobe dočkajú aj mimozemskej migrácie.

Najdôležitejšie cieľové priestory zámorského vystažhovalectva ležali až do konca 19. storočia v Severnej Amerike, od šesťdesiatych rokov sa zvyšoval záujem o Austráliu a Nový Zéland a od osemdesiatych rokov o juhoamerické imigračné krajiny, obývané od koloniálneho obdobia zmiešaným obyvateľstvom. Argentína a Brazília hrali dôležitú úlohu vo vystažhovalectve z južnej Európy (hlavne Španielsko, Portugalsko), ktoré nadobudli významu v osemdesiatych a deväťdesiatych rokoch 19. storočia. Írsko zažilo veľkú vlnu emigrácie v rokoch 1846 – 1848, keď hniloba zemiakov likvidovala možnosť obživy a ľuďom tak ostávali len dve možnosti. Buď ostať a umrieť hladom, alebo sa odstážhovať. Už len v rokoch 1846 – 1854 odišlo do Severnej Ameriky asi 1,75 mil. Írov, z čoho asi 80 – 90% tvorili drobní nájomníci poľnohospodárskej pôdy a asi 1/5 celkovej populácie. Do konca 19. storočia sa počet írskych vystažhovalcov zvýšil na 4 milióny. Nemecká zámorská migrácia maxima v tretej vlne v rokoch 1880 – 1893 kedy sa len do Spojených Štátov vystažhovalo takmer 1,8 milióna Nemcov. Postupné zvyšovanie počtu poľských emigrantov začalo v 50. rokoch 19. storočia. Poľskí vystažhovalci 50 – 80. rokov 19. storočia pochádzali hlavne z oblastí Pruska. Z pruskej časti sa do USA vystažhovalo cez 400 000 Poliakov. V 90. rokoch sa vystažhovalo z rakúskej časti Poľska zhruba 400 000 osôb a rovnaké množstvo nasledovalo

do prvej svetovej vojny. Z ruskej časti sa do vojny vysťahovalo okolo 800 000 obyvateľov. Celkovo sa do USA vysťahovalo v rokoch 1870 – 1914 asi 1,8 – 2 milióna Poliakov. Od počiatku 60. rokov 19. storočia do konca 20. rokov 20. storočia bolo Taliansko po britských ostrovoch druhou najvýznamnejšou krajinou európskeho vysťahovalectva. Počas týchto šiestich desaťročí opustilo Taliansko takmer 18 miliónov osôb. Len v rokoch 1871 – 1914 ich bolo celých 14 miliónov, pričom asi tretina z nich smerovala do USA, 24% do Južnej Ameriky a 44% ostalo v Európe a niekoľko desiatok tisíc ich odišlo do kolónií v Severnej Afrike. Zo 7,3 mil. vysťahovalcov do zámoria odišlo v rokoch 1871 – 1914 4,2 milióna do USA, nasledovala Argentína s 1,8 mil. a Brazília 1,2 mil. Slovenské vysťahovalectvo bolo súčasťou migračných vln, ktoré zasiahli Európu koncom 19. storočia a začiatkom 20. storočia, najväčšia časť slovenských vysťahovalcov v tomto období smerovala do USA ako súčasť tretej vysťahovaleckej vlny začiatkom osemdesiatych rokov. Práve v tomto období ustupuje do pozadia tradičná európska migrácia z krajín západnej a strednej Európy a do popredia sa naopak dostávajú vysťahovalci z južnej, strednej a východnej Európy.

Slováci sa zúčastňovali na migrácii a emigrácii do USA už v predošlom období. Určiť presne koľko Slovákov sa do Ameriky vysťahovalo do roku 1914 je veľmi zložitá, príčin je viacero a mnohé sú totožné s príčinami, ktoré vplývali na určenie presného počtu migrantov z väčšiny európskych krajín. Snáď najdôležitejšou je to, že americké štatistiky vykazovali vysťahovalcov z Rakúska - Uhorska spoločne a nerozlišovali jednotlivé národnosti. So štatistikami podľa národnostného zloženia začali až od roku 1899. To je spoločný problém, ktorý sa dotýka všetkých národov existujúcich v tomto období v habsburskej monarchii. Podľa tabuľky vypracovanej na základe zistení Dillinghamovej komisie počet prisťahovalcov, ktorí uviedli ako svoju národnosť slovenskú, sa pohyboval v rokoch 1899 – 1910 na čísle 377 527, čo bolo 4% z celkového počtu prisťahovalcov do USA, spomedzi všetkých zaznamenaných národností boli v tomto období Slováci, čo sa týka početnosti na 8. mieste, táto tabuľka zaznamenáva údaje z rokov 1899 – 1910. V súčasnosti podľa oficiálneho cenzu sa k slovenskému pôvodu prihlásilo v roku 1990 1 882 915 občanov USA v roku 2000 821 325 osôb a podľa názorov niektorých odborníkov počet osôb slovenského pôvodu v USA v dekáde 2000 – 2010 opäť výrazne klesol a dnes leží niekde pri hodnote 500 - 600 tisíc. Podobná situácia je aj v iných krajinách, kam v minulosti smerovalo slovenské vysťahovalectvo. Vznik spoločného štátu Čechov a Slovákov – Československej republiky – i nový ekonomický a politický poriadok vo svete sa odrazili i v slovenskom vysťahovalectve, ktoré medzi dvoma svetovými vojnami smerovalo do západnej Európy, Južnej a Severnej Ameriky, Austrálie a v malej miere do Ázie a Afriky. Koniec prvej i koniec druhej svetovej

vojny zaznamenali reemigračné tendencie. Výsledky 2. svetovej vojny predurčili začiatky slovenskej politickej emigrácie a komunistický prevrat vo februári 1948 novú emigračnú vlnu. Udalosti v roku 1968 a okupácia Československa vojskami Varšavskej zmluvy ovplyvnili ďalšiu veľkú vlnu politickej a ekonomickej emigrácie. Pád komunistického režimu v roku 1989, zmena politicko-ekonomických a štátnych štruktúr prináša súčasnú ekonomickú emigráciu a sezónnu migráciu obyvateľstva Slovenskej republiky do zahraničia. Podľa neúplných oficiálnych údajov v súčasnosti odchádza zo Slovenska do zahraničia ročne viac ako 20-tisíc prevažne mladých ľudí vo veku do 30 rokov.

Slovenská republika má 5 397 036 občanov, z nich 4 352 775 má slovenskú národnosť. Z celkového počtu občanov Slovenskej republiky ich takmer 300-tisíc žije, pracuje, podniká, študuje v zahraničí. Ďalšie približne dva milióny Slovákov a ich potomkov žije v súčasnosti vo viac ako 30 štátoch celého sveta. Mimo svoju vlasť sa dostali z rôznych dôvodov, boli a sú súčasťou slovenského národa. Celkový súčasný celkový počet Slovákov žijúcich v zahraničí kolíše medzi 900 tisíc až 2,3 milióna osôb.¹

1 Počty a odhady Slovákov v zahraničí (www.ussz.sk)

Názov krajiny	Odhad počtu osôb slovenského pôvodu			Štatistické údaje (rok predchádzajúceho sčítania)	Štatistické údaje (rok ostatného sčítania)	Poznámka
	1991	2001	2008			
ARGENTÍNA	30 000	30 000	30 000	nesledujú sa národnosti (1995)	nesledujú sa národnosti (1999)	
AUSTRÁLIA	12 000	12 000	15 000	Slovákov nesledujú (1996)	Slovákov nesledujú (2001)	
BAHRAJN	-	-	50			
BELGICKO	2 000	400	8 000	nesledujú sa národnosti (1991)	nesledujú sa národnosti (2001)	
BIELORUSKO	-	-	40			
BOLÍVIA	-	50	50	-	-	
BOSNA A HERCEGOVINA	-	-	1 000	-	-	
BRAZÍLIA	400	400	400	nesledujú sa národnosti (1996)	nesledujú sa národnosti (2000)	
BULHARSKO	250	250	250	Slovákov nesledujú (1992)	Slovákov nesledujú (2001)	
CYPRUS	25	25	7 000	nesledujú sa národnosti (1992)	nesledujú sa národnosti (2002)	
ČESKÁ REPUBLIKA	315 000	350 000	375 000	314 877 (1991)	193 190 (2001)	
ČÍNA			100			
DÁNSKO	100	100	500	Slovákov nesledujú (1991)	Slovákov nesledujú (2001)	
EGYPT	-	-	50			
FÍNSKO	-	-	130			

FRANCÚZSKO	10 000	13 000	13 000	Slovákov nesledujú (1990)	Slovákov nesledujú (1999)	
GRÉCKO	-	100	300	-	-	
HOLANSKO	50	50	6 000	Slovákov nesledujú (1991)	Slovákov nesledujú (2001)	
CHILE	25	25	25	nesledujú sa národnosti (1992)	nesledujú sa národnosti (2002)	
CHORVÁTSKO	6 000	5 000	5 000	5 606	4 712 (2001)	
INDIA	-	-	100			
INDONÉZIA	-	-	20			
ÍRSKO	-	1 000	30 000	-	-	Zdroj Kancelária prezidenta SR
ISLAND	-	50	100	-	-	
IZRAEL	1000	1 000	5 300	-	Slovákov nesledujú (2001)	
JAPANSKO	-	25	500	-	-	
JORDÁNSKO	-	-	75	-	-	
JUHOAFRICKÁ REPUBLIKA	2 000	800	600	Slovákov nesledujú (1996)	nesledujú sa národnosti (2001)	
KANADA	100 000	100 000	100 000	29 350* (1991)	50 860 (2001)	*17 750 - slovenčina ako materinský jazyk
KATAR	-	-	50			
KAZACHSTAN	-	400	100	-	-	
KIRGIZSKO	1 000	1 000	200	-	-	
KUBA	-	-	60			
KUVAJT	-	-	200			
LIBANON	-	-	85	-	-	
LÍBYA	-	-	60			
MAĎARSKO	110 000	110 000	110 000	10 459* - slov. národnosť (1990)	17 693* -slov. národnosť (2001)	*12 745 /11 816 - slovenský mater. jazyk *68 852 /18 056- znalosť slovenčiny
MALAJZIA	-	-	25			
MEXIKO	-	-	30	-	-	
NEMECKO	20 000	20 000	60 000	Slovákov nesledujú (1987)	Slovákov nesledujú (1995)	
NÓRSKO	100	500	1 200	Slovákov nesledujú (1990)	Slovákov nesledujú (2001)	
NOVÝ ZÉLAND	50	50	50	Slovákov nesledujú (1996)	Slovákov nesledujú (2001)	
POLSKO	20 000	15 000	15 000	Nesledujú sa národnosti (1988)	2 000 (2002)	Námietku Spolku Slovákov v Poľsku proti zverejnenému počtu Ústredná sčítacia komisia akceptovala
PORTUGALSKO	-	-	100	-	-	

Proces integračnej asimilácie, najmä v procese súčasných globalizačných tendencií nemožno zastaviť, ale vedomie o pôvode a vzťah k vlasti predkov je možné pestovať a podporovať súčasný moderný trend záujmu hľadania svojich koreňov. Len tak možno vytvárať silnú účinnú lobby v prospech pôvodnej emigračnej krajiny a tak to robia skoro všetky vyspelé krajiny a štáty tohto sveta.² Celkový počet medzinárodných migrantov

RAKÚSKO	15 000	10 000	30 000	2 120 (1991)	3 343* (2001)	so štát. občianstvom; 10 234 celkom
RUMUNSKO	21 000	18 000	18 000	20 719 (1992)	17 199 (2002)	
RUSKO	-	-	2 000			
SINGAPÚR	-	-	30			
SLOVINSKO	-	100	2 000	-	-	
SPOJENÉ ARABSKÉ EMIRÁTY	-	-	50	-	-	
SPOJENÉ ŠTÁTY AMERICKÉ	1 900 000	1 200 000	1 200 000	1 882 915 (1990)	821 325 (2000)	
SRBSKO	64 000	60 000	60 000	63 941 (1991)	59 021 (2002)	
SÝRSKA ARABSKÁ REPUBLIKA	-	-	250			
SUDÁN	-	-	30	-	-	
ŠPANIELSKO	50	50	6 000	Slovákov nesledujú (1991)	Slovákov nesledujú (2001)	
ŠVAJČIARSKO	3 000	5 000	5 000	Slovákov nesledujú (1990)	Slovákov nesledujú (2000)	
ŠVÉDSKO	2 500	5 000	5 000	Slovákov nesledujú (1985)	Slovákov nesledujú (1990)	
TALIANSKO	500	4 000	15 000	-	Slovákov nesledujú (1991)	
THAJSKO	-	-	60			
TURECKO	-	-	70			
UKRAJINA	17 000*	17 000*	17 000	Slovákov nesledujú (1989)	6 397 (2001)	*podľa MS v Zakarpatsku
URUGUAJ	100	100	100	nesledujú sa národnosti (1985)	nesledujú sa národnosti (1996)	
VATIKÁN	-	-	50			
VEĽKÁ BRITÁNIA	1 000	35 000	90 000	Slovákov nesledujú (1991)	Slovákov nesledujú (2001)	
VENEZUELA	50	50	50	nesledujú sa národnosti (1990)	nesledujú sa národnosti (2001)	

Odhadovaný počet osôb slovenského pôvodu v zahraničí v roku 1991 - **do 2 660 000**

Odhadovaný počet osôb slovenského pôvodu v zahraničí v roku 2001 - **do 2 016 000**

Odhadovaný počet osôb slovenského pôvodu v zahraničí v roku 2005 - **do 2 015 125**

Odhadovaný počet osôb slovenského pôvodu v zahraničí v roku 2008 - **do 2 236 730**

Zdroj informácií: národné štatistické úrady, odhady krajanských spolkov, MZV SR a zastupiteľské úrady, Sprievodca slovenským zahraničím 2001

² „Slovenská republika podporuje národné povedomie a kultúrnu identitu Slovákov žijúcich v zahraničí, podporuje ich inštitúcie zriadené na dosiahnutie tohto účelu a vzťahy

vzrástol za posledné roky z odhadovaných 154 miliónov v roku 1990 na 175 miliónov v roku 2000 a až na 232 miliónov osôb v súčasnosti. V prípade, že by medzinárodní migranti založili štát, vytvorili by po Číne, Indii, USA a Indonézii piatu najľudnatejšiu krajinu sveta.

UNESCO³ a IOM⁴ sa rozhodli spolupracovať na podpore výmeny informácií a skúseností o histórii prisťahovalectva a spomienok migrantov, najmä prostredníctvom pomoci pri zakladaní a rozvoj múzeí migrácii. Tento druh múzea pomáha zbierať, chrániť, vyzdvihovať a sprístupňovať širokej verejnosti určité prvky týkajúce sa histórie a kultúry migrácie. Múzea migrácie plnia integračnú funkciu a chcú byť nielen miestom pre zachovanie minulosti a pre výstavy, ale predovšetkým aj živým miestom stretávania. Problém nie je ani tak priviesť intelektuálov, akademikov, výskumných pracovníkov, historikov a tradičných návštevníkov múzeí, ale predovšetkým prilákať i širokú verejnosť, vrátane tej s predsudkami o vysťahovalectve a prisťahovalectve. Súčasťou múzeí, je okrem vnútornej odbornej a edukačnej činnosti aj ich architektonické, sochárske a výtvarné stvárnenie. Plnia tak nezastupiteľnú úlohu pamätníkov národných i svetových dejín.

Aký význam tomuto fenoménu pripisujú také krajiny ako sú Amerika a Anglicko, svedčí

s materskou krajinou“ (článok 7a Ústavy Slovenskej republiky, úplne znenie Ústavy SR zákon č.1345/2001 Z. z.).

„Slovensko a Slovenská republika vždy považovali a považujú Slovákov v zahraničí za integrálnu národnú súčasť, ich život a dejiny za súčasť slovenských národných dejín a ich kultúru za súčasť národného kultúrneho dedičstva. Slovenská republika si je vedomá, že Slováci vo svete sú spoločnými duchovnými nositeľmi slovenskej štátnosti, a oceňuje ich prínos ako integrujúceho činiteľa a mostu preklenujúceho hranice medzi materskou krajinou a ich novou vlasťou.“ (Z Deklarácie Národnej rady Slovenskej republiky k Slovákom žijúcim v zahraničí, 6. júla 1999).

³ Organizácia Spojených národov pre výchovu, vedu a kultúru alebo Organizácia OSN pre výchovu, vedu a kultúru (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, skratka UNESCO) je medzinárodná organizácia systému [OSN](#), ktorá má mandát na rozvoj kultúrneho potenciálu svetového spoločenstva, kultúry, vedy a vzdelávania.

⁴ Medzinárodná organizácia pre migráciu (International Organization for Migration, skratka IOM) je medzinárodná, medzivládna organizácia, založená v roku 1951 ako medzivládna organizácia s cieľom pomáhať presídleným osobám, utečencom a migrantom v Európe. V súčasnosti má IOM 149 členských štátov a ako popredná medzinárodná organizácia na poli migrácie vyvíja IOM v spolupráci s vládami a migrantmi úsilie smerom k riešeniu migračných otázok. Poslanie a činnosť IOM vychádzajú z princípu, že humánna a organizovaná migrácia prináša prospech tak migrantom, ako aj spoločnosti. IOM úzko spolupracuje s medzivládnymi a mimovládnymi partnermi, štátnymi inštitúciami, občianskou spoločnosťou a migrantmi vo všetkých oblastiach sveta, podporuje dialóg a spoluprácu v oblasti migrácie, rozvíja výskum fenoménu migrácie a podporuje vlády v pochopení komplexnosti modernej migrácie.

nasledujúca udalosť. V roku 2006 uplynulo 400 rokov od začiatku plavby troch lodí, ktoré priviezli do Nového sveta prvých anglických osadníkov., ktorí na východnom pobreží USA založili v máji roku 1607 Jamestown. Pri tejto príležitosti guvernér štátu Virgínia Timothy M. Kaine sa v Londýne zúčastnil slávnostného kladenia vencov k pamätníku vyst'ahovalcov a navštívil múzeum v dokoch neďaleko miesta odkiaľ lode vyrazili na historickú plavbu. O šesť mesiacov na to, britská kráľovná Alžbeta II. navštívila Virgíniu. Narodeniny Jamestownu si vo Virgínii pripomínajú v štýle veľkého sviatku každých 50 rokov už od roku 1807 a anglická kráľovná Alžbeta II. miesto naposledy navštívila v roku 1957. Oslavy 400. výročia sú spojené s množstvom kultúrnych a spoločenských podujatí, ako aj spomienkových osláv (príloha č.1). Začiatky slovenského masového vyst'ahovalectva do USA sa datujú do 80 – tých rokov 19.storočia a nevdojak sa natíska otázka, ako si Slovenská republika pripomenie najbližšie okruhle výročie a či vôbec. Dejiny Slovákov doma i v zahraničí tvoria jeden celok. Odkaz jedných aj druhých tvorí hmotné aj nehmotné kultúrne dedičstvo slovenského národa. Zachovanie tohto dedičstva, jeho rozvoj a podpora, to je jeden zo základných pilierov slovenskej štátnosti.

Väčšina emigračných a imigračných štátov venuje osobitnú pozornosť budovaniu a existencii pamätníkov venovaných tejto problematike, ktoré majú tieto základné podoby: architektonickú, výtvarnú, sochársku, múzejnú a inštitucionálnu. Na priblíženie uvádzame stručný prehľad krajín, kde podobné pamätníky už jestvujú: Argentína, Austrália, Belgicko, Brazília, Česko, Dánsko, Fínsko, Francúzsko, Holandsko, Írsko, Izrael, Južná Afrika, Kanada, Libanon, Malta, Nemecko, Nórsko, Portugalsko, San Marino, Srbsko, Slovinsko, Spojené štáty americké, Španielsko, Švédsko, Švajčiarsko, Taliansko, Veľká Británia. Argentína má svoje Museo del Inmigrante funkčne spojené s National University of Tres de Febrero (UNTREF) Caseros, Buenos Aires Province (príloha č.2). V Austrálii sa nachádzajú múzea v hlavnom meste štátu Južná Austrália Adelaide, kde sa návštevník môže zoznámiť s históriou austrálskej migrácie od začiatkov 19.storočia (príloha č.3) a Imigračne múzeum v Melbourne, ktoré sa nachádza v starej budove colnice v strede mesta a skúma príbehy skutočných ľudí z celého sveta, ktorí sa sťahovali do Victorie. Výstižným sloganom múzea je Take Your Children (Vezmite svoje deti) (príloha č.4). V Brazílii sídli imigračné múzeum v São Paulo najväčšom mesto štátu Brazília, v historickej budove Liberdade. Jedno z najväčších európskych múzeí Red Star Múzeum (*RED STAR LINE MUSEUM*) nominované na prestížnu Európskej múzeum roka Award 2015, sa nachádza v Antverpách v Belgicku a pozostáva zo štyroch budov. Každá z nich tvorí samostatný architektonický celok. K dispozícii sú tri historické budovy (De Loods, rohová budova a hlavná budova) a jedna nová

budova: Tower. Dnes je to miesto jedno z mála zostávajúcich fyzických svedkov exodu desiatok miliónov Európanov do Nového sveta. Budovy Red Star Line, na rohu Rijnkaai a Montevideostraat, sú chránené pamiatky. Flámska vláda vzala na vedomie historickú a architektonickú hodnotu komplexu (príloha č.5). Emigračne múzeum v Česku zabezpečuje Česká Spoločnosť Rožmberk a jeho náplňou je zachovanie spoločnej americko-slovenskej emigrácie a dedičstva osadníkov. Japanese Overseas Migration Museum sa nachádza v Jokohame. Viac ako 25 miliónov Japoncov sa od roku 1860 sťahovalo do zámoria. Dozviete sa podrobne o tom, kto odišiel a prečo, a kam išli a prečo. V Kanade sa nachádzajú migračné múzea v Halifaxe a Vancouveri. Kanadské národné múzeum imigrácie v Halifaxe, Nova Scotia. bolo otvorené na Pier 21, ktorý bol imigračným bodom a cez ktorý v rokoch 1928 – 1971 prešiel jeden milióna prisťahovalcov, utečencov, vojnových neviest, evakuovaní deti a vysídlených osôb. Na tomto historickom mieste má každý migrant, alebo jeho potomok možnosť uložiť tehlu so svojim menom a menom svojej rodiny. Múzeum Metro Vancouver je zamerané na rôzne skupiny prisťahovalcov do Kanady, najmä tých, ktorí prišli cez západné portály. a tým dopĺňa múzeum Pier 21. Dôraz sa kladie na Kanadčanov z Číny, Japonska, Indie, Filipín a ďalších častiach Ázie, ktorí nemohli prichádzať cez Pier 21, ale prišli cez západné pobrežie. Danish Immigration Museum sa nachádza vo Farume, predmestí Kodane, v Kultúrnom centre spolu s ďalšími kultúrnymi inštitúciami, ako je kino, galéria, knižnica (príloha č.6). Vo Fínsku túto úlohu plní Migračný inštitút (Siirtoaisusinstituutti) so sídlom v Turku, tretím najväčším a najstarším mestom na juhu Fínska. Jeho prístav je jedným z najväčších a najrušnejších prístavov v krajine (príloha č.7). Vo Francúzsku je to Musée de l'histoire de l'immigration v Palais de la Porte Dorée v Paríži (príloha č.8) a Musée de Bretagne (príloha č.9). Na Malte múzeum migrácie vo Vallette je venované tým, ktorý cez Grand Harbour odchádzali do zahraničia. Usudzuje sa, že počet ľudí maltského pôvodu ktorí žijú v cudzine, prevyšuje počet obyvateľov maltských ostrovov.

Nemecké emigračné centrum otvorilo 8. augusta 2005 v meste Bremerhaven obsahovo najväčšie emigračné múzeum v Európe. Múzeum a mesto sa tak prezentujú ako nová turistická atrakcia so širokým okruhom ponuky. V rokoch 1815 až 1914 sa väčšina z 233 miliónov európskych emigrantov vysťahovalo do USA. Emigrácia začala v 19. storočí a pokračovala ďalej aj v 20. storočí. Európania boli v pohybe. Nie menej ako 7.2 milióna mužov, žien a detí cestovalo do mesta Bremerhaven, aby sa v prístave v rokoch 1830 až 1974 nalodili na zaoceánske lode, smerujúce do Nového sveta. 3,7 milióna Nemcov, 3,4 milióna východných a juhovýchodných Európanov a 100-tisíc Škandinávcov, všetci hľadajúc lepší život. Bremerhaven v severnom Nemecku sa tak stalo najväčšou bránou emigrácie v krajine a

preto niet divu, že v ňom Nemecké emigračné centrum otvorilo emigračné múzeum. Múzeum emigrácie Ballinstadt Hamburg bolo otvorené v júli 2007 a je venované emigrácii 5 miliónov Európanov, ktorí v rokoch 1850 – 1974 hľadali lepší život v Amerike (príloha č.10).

V Severnom Írsku v Belfaste sa týmto otázkam venuje The Mellon Centre for Migration Studies, ktoré zbiera materiály vzťahujúce sa k histórii národov Írska po celom svete. Írske vysťahovalectvo má svoj obraz v Múzeu írskej emigrácie (Cobh Heritage Centre). V rokoch 1848-1950 emigrovalo z Írska viac ako 6 miliónov dospelých a detí - z toho viac než 2,5 milióna odchádzalo z prístavu obce Cobh. Ohromujúca multimediálna expozícia sa nachádza v zrekonštruovanom viktoriánskom nádraží Cobh (príloha č.11). The Babylonian Jewry Heritage Center v Tal Avive je výskumným ústavom i múzeom. Bolo otvorené v roku 1978 a jeho zriadenie inicioval Nechum Goldman, bývalý prezident Svetovej sionistickej organizácie. Cieľom inštitúcie je dokumentovať život Židov v diaspóre. V roku 2005 prijal izraelský parlament (Kneset) zákon, ktorý toto múzeum definuje ako ústrednú inštitúciu Národné centrum židovských komunit v Izraeli a vo svete (príloha č.12). V Taliansku popri Centro Altretalie portale di studi sulle migrazioni italiane a ďalších výskumných strediskách, fungujú ako samostatné MUSE DELL'EMIGRAZIONE, Ecomuseo Valle Elvo-Serra (Biella), Museo Provinciale della Vita contadino "Diogenom Penzi" (Pordenone), Museo della dell'Emigrazione Gente di Toscana (Massa Carrara), Museo Regionale dell'Emigrazione "Pietro Conti" (Gualdo Tadino - Perugia), Parco Storico letterario - Nitti (Maratea - Potenza), Museo dell'Emigrante Tarsogno (Parma), Musei dell'Emigrazione di Cansano, Museo di dell'Emigrazione Francavilla Angitola (VV), La Nave della Sila (Cosenza) (príloha č.13). Na ostrove Sardínia sa nachádza Museo dell'Emigrazione Asuni. Libanon Migration Nucleus múzeum, ktoré bolo slávnostne otvorené 14.decembra 2005, poskytuje okno do historických i súčasných skúsenosti libanonských emigrantov v rôznych častiach sveta. Múzeum migrácie v Ottestade v Norsku má formu skanzenu, ktoré ponúka pohľad na život v nórskej priekopníckej komunite v americkom stredozápade. Western Norway Emigration Centre Museum Centre in Hordaland sa nachádza v Slette. Ide o malý kostol a niekoľko domov, ktoré boli prepravené z USA a znovu inštalované vo vidieckom prostredí v západnom Nórsku, obdobnom tomu, ktoré mnohí nórsky emigranti do Severnej Ameriky, zanechali po sebe. Najväčšie stredisko Norwegian Emigration Center (Nórske Emigračné centrum) sa nachádza v obci Stavanger, ktorá je tretím najväčším mestským územím v Nórsku (príloha č.14). V Portugalsku vzniklo múzeum migrácie (Museu das Migrações e das Comunidades) v roku 2001 a nachádza sa v meste Fafe (príloha č.15). Il Centro Studi Permanente sull'Emigrazione-Museo della Repubblica di dell'Emigrante San Marino, boli v priestoroch

starobylého kláštora Santa Chiara slávnostne otvorené v roku 1997. V Poľsku sa Muzeum Emigracji w Gdyni (Emigration Museum in Gdynia) nachádza vo významnom prístavnom meste na severe Poľska (príloha č.16). Najväčším múzeom tohto druhu je Ellis Island Immigration Museum v New Yorku. Múzeum nachádzajúce sa priamo v newyorskom zálive, bolo prvou zastávkou pre približne 12 miliónov prisťahovalcov, ktorí prešli cez imigračné stredisko na Ellis Island medzi rokmi 1892 – 1954. Ellis Island bol ostrov, kde začínal americký sen (príloha č.17). Na západe USA sa v California Science Center nachádza malé, ale významné múzeum čínskej migrácie na západné pobrežie Ameriky. V Španielsku Museu D'Historia de la Immigracio de Catalunya v Barcelone, analyzuje históriu migračných procesov súvisiacich s Katalánskom a na oplátku pôsobí ako centrum pre výskum a šírenie migračnej pamäti Katalánska (príloha č.18) Svenska emigrantinstitutet (The Swedish Emigrant Institute) vo Växjö, bol založený v roku 1965. Pôvodným zámerom bolo zachovať záznamy, rozhovory a memorábie týkajúce sa obdobia veľkej švédskej emigrácie medzi 1846 a 1930, kedy 1,3 milióna (asi 20%) švédskej populácie opustilo krajinu (príloha č.19).

Slovenská republika napriek všetkým doterajším snahám a pokusom, takéto múzeum nemá. Myšlienka zriadenia stálej expozície slovenského vysťahovalctva sa zrodila už v medzivojnovom období roku 1936, keď sa v rámci Dunajských veľtrhov v Bratislave realizovala prvá výstava o slovenskom vysťahovalctve. V roku 1942 pri budovaní múzea slovenských drotárov v Žiline odznel návrh, aby po dobudovaní múzea sa začalo s budovaním múzea slovenského vysťahovalctva. Po druhej svetovej vojne vznikol v roku 1946 na pôde Vseslovanského kongresu návrh na zriadenie múzeí vysťahovalctva v hlavných mestách slovanských štátov. V 60-tych rokoch v Komisii pre zahraničných Čechov a Slovákov pri Kolégiu histórie SAV bola opäť otvorená otázka zriadenia múzea vysťahovalctva. V roku 1968 vznikol na základe rozhodnutia Slovenskej národnej rady Ústav pre zahraničných Slovákov so sídlom v Bratislave, ktorý sa začlenil do organizačnej štruktúry Matice slovenskej, ale metodicky, ako aj z hľadiska politických záujmov štátu ho riadilo Ministerstvo kultúry SSR. Od tohto obdobia možno datovať systematický výskum a akvizíciu všetkých písomných, tlačených, ilustračných a hmotných dokumentačných materiálov historického, kultúrneho a etnografického charakteru, ktoré sa priamo, alebo nepriamo dotýkajú problematiky slovenského vysťahovalctva a života zahraničných Slovákov. Tým boli položené základy tvorby Dokumentačnej zbierky, ktorá sa z roka na rok zväčšovala a stala sa základným predpokladom pre múzejnú a expozičnú prezentáciu. Konkrétna podoba tejto myšlienky sa realizovala až v roku 1984 otvorením Stálej expozície Slováci vo svete v priestoroch ústavu na Františkánskej ulici (vtedy Pugačevovej) v

Bratislave. V roku 1991 došlo ku kvalitatívnemu posunu. V rámci ústavu sa vytvorilo Krajanské múzeum, ktoré na základe rozhodnutia Dislokačnej komisie vlády Slovenskej republiky č.6 z 20.marca 1990, spolu s ústavom prešlo do nových priestorov na Štefánikovej ulici v Bratislave, do bývalého paláca lekárnik F. Pistoria (v rokoch 1953 - 90 Múzeum V. I. Lenina). Krajanské múzeum do roku 1995 uskutočnilo viacero umeleckých autorských výstav z tvorby zahraničných Slovákov a odborné výstavy venované Slovákom žijúcim v Poľsku, Maďarsku, Nemecku a Juhoslávii. Matica slovenská v roku 1994, v teda ako štítna inštitúcia, Ústav pre zahraničných Slovákov bez vedomia a súhlasu Ministerstva kultúry SR zrušila.

Preto v roku 1995 Ministerstvo kultúry zriadilo Dom zahraničných Slovákov so sídlom na Štefánikovej ulici v Bratislave a na základe nájomnej zmluvy s mestom Bratislava ho umiestnilo do budovy Pistoriho paláca. Plnil funkciu kultúrno-prezentačného, informačno-analytického, výskumno-dokumentačného, organizačne – koordinačného a servisného centra pre zahraničných Slovákov. Jeho organizačnou zložkou sa stalo Múzeum zahraničných Slovákov, ktoré zatiaľ nespĺňalo všetky kritériá klasického múzea a preto nebolo oficiálne zaradené do siete múzeí na Slovensku. Do roku 2000 pripravilo a prezentovalo samostatné výstavy o Slovenskej lige v Amerike, Slovákoch na Zakarpatskej Ukrajine, v Česku, v Chorvátsku, v Rumunsku a v Juhoslávii. Sľubne sa rozvíjajúcu činnosť múzea zastavila v roku 2002 nová zriaďovacia listina vydaná vtedajším ministrom kultúry Milanom Kňažkom. Podľa upravenej činnosti Domu zahraničných Slovákov, boli zbierky bývalého múzea zverené do správy Slovenského národného múzea. a následne bol okyptený Dom zahraničných Slovákov na základe rozhodnutia pána ministra vyst'ahovaný. Matica slovenská si zriadila svoje nové Krajanské múzeum, ktoré z Bratislavy v roku 2012 dislokovala do Martina, ale keďže nespĺňa odborné kritériá múzea, nie je zaradené do siete múzeí na Slovensku. Priestory Pistoriho paláca boli dlho opustene a objekt chátral. V tom čase istý zámožný krajan z Nemecka opakovane ponúkal Starému mestu odkúpenie budovy a to za vyššiu cenu ako bol oficiálny znalecký posudok, s tým, že palác na vlastne náklady reštauruje a bezplatne poskytne pre múzeum zahraničných Slovákov, vtedajší starosta ponuku odmietol, podobne ako ponuku Úradu vlády SR na výmenu za iný objekt. Tak napriek pôvodnému rozhodnutiu a odporúčaniu vlády Slovenskej republiky, slovenskí vyst'ahovalci a Slováci žijúci v zahraničí stratili svoju doteraz jediná šancu, byť prítomní v rodnej krajine a vo vlasti svojich predkov. Takýto postup je asi ťažko zlučiteľný s článkom 7a Ústavy Slovenskej republiky, starí Rimania by si možno položili klasickú otázku „*Cui bono* ?“. V súčasnosti tu, dnes už v „Pisztoryho“ paláci, vyvíja svoje aktivity občianske združenie Via

Cultura, ktorého predsedníčkou je súčasná poslankyňa Národnej rady Slovenskej republiky Magda Vášáryová.

Druhou podobou myšlienky vybudovania múzea a Pamätníka slovenského vyst'ahovalectva. je snaha o jeho vybudovanie hmotného pamätníka v architektonickom, sochárskom a výtvarnom stvárnení, ktorý by aj navonok mal symbolickú podobu a bol by prejavom prepojenia medzi tými Slovákami a ich potomkami, ktorí žijú v zahraničí s tými Slovákami, ktorí žijú na Slovensku. Prvým konkrétnym nositeľom myšlienky vybudovania hmotného pamätníka sa stal Dom zahraničných Slovákov v Bratislave. Na základe jeho iniciatívy bol v roku 2000 dočasne položený základný kameň budúceho pamätníka na pravom brehu Dunaja. Základný kameň, ktorým je 4,5 tonový neopracovaný červený mramor venovaný Slovákami z Maďarska, bol v júli 2000 slávnostne položený v Sade Janka Kráľa v Bratislave - Petržalke za prítomnosti delegátov krajanských spolkov z celého sveta a posvätený zástupcami rímsko-katolíckej a evanjelickej cirkvi na Slovensku (príloha č.20). Od roku 2000 si na tomto mieste 5. júla pripomíname Deň zahraničných Slovákov (národný parlament ho schválil na jeseň prvého roku existencie Slovenskej republiky). Pamätný deň je súbežný so štátnym sviatkom zasväteným príchodu sv. Cyrila a Metoda. Nebýva pravidlom, že pri ňom zaznie štátna hymna, zaveje vlajka Slovenskej republiky. Zaspievajú sa piesne, niekto recituje báseň, povedia sa slávnostné či príležitostné príhovory. Tým sa prejav nášho záujmu pri tomto dosť všedne pôsobiacom prízemnom objekte aj končí. V tráve pri kameni zostane na nedlhý čas kytica kvetov, skupinka aktivistov a záujemcov o problematiku si potichu prisľúbi, že do roka a do dňa sa na tom mieste podaktorí hádam znovu stretnú. Odvtedy snahy o vybudovanie hmotného pamätníka sú spojené so zápalom jednotlivcov ale i s prázdnyimi slovami, sľubmi, zjavnou i skrytou neochotou, malým záujmom štátnych a verejných činiteľov a s tým spojenou frustráciou slovenského zahraničia. Od polozenia základného kameňa uplynulo dlhých 15 rokov a okrem neplodných rokovaní a prázdnych prisľubov sa nič nepohlo. Základným problémom je prijatie rozhodnutia o trvalom umiestnení budúceho pamätníka, lebo doterajšie návrhy na jeho umiestnenie v Sade Janka Kráľa, či v priestore pred Slovenským národným múzeom na Vajanského nábřeží (tu dostal prednosť T.G.Masaryk) nenašli u kompetentných potrebnú podporu. Keď v roku 2008 vláda Slovenskej republiky prijala uznesenie ku koncepcii štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015, zaväzovala podpredsedu vlády pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny, aby do 31. decembra 2010 v spolupráci s predsedom Bratislavského samosprávneho kraja vybudoval Pamätník slovenského vyst'ahovalectva v Bratislave a zabezpečil jeho kofinancovanie (pozri

Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 625 zo 17. septembra 2008). Predmetné uznesenie vlády nebolo doteraz naplnené.

V roku 2013 vznikla nadácia Národný pamätník slovenského vyst'ahovalctva. Začiatkom roku 2014 nadácia vypracovala úvodný projekt Národného pamätníka slovenského vyst'ahovalctva a na webovej stránke ho vystavila na verejné pripomienkové konanie. Okrem zakladateľských partnerov (Matica slovenská, Migrácia SK, Združenie expertov pre otázky dejín a života zahraničných Slovákov) sa prvým pracovným partnerom stal Spolok architektov Slovenska a s Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí bola podpísaná dohoda o spolupráci pre vybudovanie Pamätníka slovenského vyst'ahovalctva v Bratislave. Bola spracovaná urbanisticko-architektonická štúdia, ktorá bola pod záštitou podpredsedníčok NR SR Jany Laššakovej a Eriky Jurinovej prezentovaná 3. júla 2014 na parlamentnej pôde. Zúčastnení odborníci a významné osoby spoločenského, hospodárskeho a politického života zo zahraničia a z domova podporili vybudovanie pamätníka a ocenili návrh na jeho budúce umiestnenie v Bratislave. Organizátormi podujatia boli Nadácia Národný pamätník slovenského vyst'ahovalctva a Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí. K architektonickej štúdii, ktorá navrhuje jeho umiestnenie v priestore medzi Gondovou ulicou, nájazdom na rekonštrukciu Starého mosta a nábrežím Dunaja - súčasne s vytvorením nového reprezentačného bratislavského námestia, sa v rozprave pozitívne vyslovili všetci zúčastnení domáci i zahraniční odborníci. Po symbolickom položení jeho základného kameňa v Sade Janka Kráľa v Bratislave – Petržalke v roku 2000 to bol druhý konkrétny krok k jeho dlho očakávanej realizácii. Nasledovali osobné stretnutia a rokovania s podpredsedníčkami parlamentu. Erika Jurinová rokovala s nimi bezprostredne po prezentácii štúdie, potom ich prijala Jana Laššáková. Obe poslankyne sa živo zaujímajú o vyst'ahovaleckú históriu obyvateľov slovenského územia v minulosti a blízke sú im aj otázky súčasných migračných pohybov mladých ľudí Slovenskej republiky. Nosnou témou rokovaní boli otázky ďalšej prípravy a následnej realizácie budúceho pamätníka. Obe podpredsedníčky NR SR snaženiam nadačných aktivistov, Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí a Matice slovenskej opätovne vyjadrili plnú osobnú podporu (príloha č.21). Dňa 24. septembra 2014 sa uskutočnilo na pôde Národnej rady SR ďalšie pracovné stretnutie za účasti Jany Laššakovej, podpredsedníčky NR SR, predsedníčky klubu SMER-SD a členky Výboru NR SR pre ľudské práva a národnostné menšiny, Dušana Jarjabka, predsedu Výboru NR SR pre kultúru a médiá a člena Stálej delegácie NR SR v Organizácii pre hospodársku spoluprácu a rozvoj, Dušana Čaploviča, člena Výboru NR SR pre vzdelávanie, vedu, mládež a šport a člena Osobitného kontrolného výboru NR SR na kontrolu činnosti NBÚ, so zástupcami nadácie Národný pamätník

slovenského vyst'ahovalectva (C. Baláž, J. Bilik, D. Mikolaj). Obsahom rokovania bol širší okruh otázok spojených s prípravou i podporou realizácie Pamätníka slovenského vyst'ahovalectva v Bratislave a obe strany sa plne stotožnili v oblasti ďalšieho spoločného a koordinovaného postupu (príloha č.22).

V roku 2015 Nadácia Národný pamätník slovenského vyst'ahovalectva a Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí, ako spracovatelia Návrhu na vybudovanie a umiestnenie Pamätníka slovenského vyst'ahovalectva v Bratislave, predložili tento materiál s dvomi alternatívami na rokovanie mestského zastupiteľstva hlavného mesta SR Bratislavy. Prvá navrhuje jeho umiestnenie na mestských pozemkoch v priestore vymedzenom Gondovou ulicou, Šafárikovým námestím, nájazdom na Starý most a jestvujúcim protipovodňovým pobrežným múrom. Pritom navrhovatelia majú na zreteli aj skultivovanie nateraz značne zanedbaného miesta, aby plnilo zároveň občiansku, oddychovú či turistickú funkciu.

Druhá navrhuje umiestnenie na štátnom pozemku v priestore vymedzenom Landererovou, Olejkárskou, Čulenovou ulicou, za novostavbou Slovenského národného divadla, na voľnom priestore, kde sa plánuje realizácia verejného parku. Je len prirodzene, že vo všetkých verejných parkov na svete, ich súčasťou i ozdobou sú nielen parkové a terénne úpravy, ale neoddeliteľnú súčasť tvoria architektonické a sochárske prvky. V tomto zmysle umiestnenie navrhovaného Pamätníka by tvorilo jeho organickú súčasť a stalo sa jeho obohatením.

Hoci pre umiestnenie budúceho pamätníka sa pôvodne uvažovalo s viacerými variantmi, všetky počítali s tým, že základný kameň položený v roku 2000 v Sade Janka Kráľa v Bratislave – Petržalke, by sa stal organickou súčasťou definitívneho pamätníka. Navrhované varianty posúdila Komisia hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy pre pamätníky a zásahy do verejného priestoru dňa 30. 3. 2015, ako aj Komisia kultúry a ochrany historických pamiatok Mestského zastupiteľstva hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy dňa 22. 4. 2015 súhlasili s výstavbou a umiestnením Pamätníka slovenského vyst'ahovalectva v Bratislave ako budúcej národnej kultúrnej pamiatky s tým, že budúci Pamätník slovenského vyst'ahovalectva by mal byť situovaný v priestore vymedzenom ulicami Landererová, Olejkárska a Čulenová. Mestské zastupiteľstvo hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy svojím uznesením č.224/2015 zo dňa 24.-25 júna 2015 prijalo odporúčanie odborných komisií. A tak urobilo prvý krok k tomu, aby sa naplnil jeden z hlavných pilierov politiky Slovenskej republiky vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí.

Následne by mal byť predložený materiál na rokovanie vlády Slovenskej republiky, ktorá schváli návrh na umiestnenie a realizáciu Pamätníka slovenského vyst'ahovalectva

v Bratislave

V danej situácii stojí celá občianska i národná spoločnosť doma i v zahraničí, pred závažným rozhodnutím zodpovedných a kompetentných. Ukončí sa prehadzovanie horúceho zemiaka, bude mať aj Slovenská republika dôstojný pamätník venovaný tým, ktorí slovami básnika „*hnaní žítia nevôľou*“ museli opustiť rodnú krajinu. Budúci pamätník slovenského vyst'ahovalectva by mal plniť funkciu živého objektu pre všetkých obyvateľov Slovenskej republiky, zároveň byť súčasťou celosvetovej siete migračných pamätníkov v zahraničí a v kontexte tvorby politík Európskej únie v neposlednej miere vo vzťahu k fenoménu Európania vo svete.

Po dobudovaní bude pamätník pripomínať aj nasledujúcim generáciám, že ich pôvodnú vlasť od osemnásteho storočia vo väčších i mohutných vyst'ahovaleckých vlnách opustilo už niekoľko miliónov synov a dcér, ktorí sa rozprchli po celom svete, ale ani zo srdca ich potomkov nikdy nevymizla láska k slovenskému kraju. Pamätník slovenského vyst'ahovalectva sa svojím putom s minulosťou i prítomnosťou stane živým odkazom aj pre budúce generácie. A mal by sa stať akousi vstupnou bránou putovania zahraničných Slovákov po ich pôvodnej vlasti a zároveň styčným bodom pre ľudí, ktorí v našom štáte hľadajú svoje korene.

Claude Baláž, správca Nadácie Národný pamätník slovenského vyst'ahovalectva